

Уповноважений
Верховної Ради України
з прав людини

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ
ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ДИТИНИ, ЯКА
ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ
ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу дотримання прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, розроблено з урахуванням практичної роботи з питань захисту прав дитини за період збройного конфлікту на сході України, у тому числі в рамках моніторингових візитів до КПВВ, органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, органів, установ і закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту тощо, а також з використанням широкого кола інформаційних, статистичних, аналітичних матеріалів.

Публікація стане у нагоді представникам державних і недержавних організацій та інституцій, які працюють у сфері захисту прав дитини, а також урядовцям, працівникам міністерств та відомств, керівникам і фахівцям центральних і місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, науковцям, діячам громадських організацій, усім, кого цікавлять питання моніторингу дотримання прав дитини.

ЗМІСТ

Список скорочень та основні поняття	4
Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ	6
Розділ 2. ПРАВА, ЩО МОЖУТЬ БУТИ ОХОПЛЕНІ МОНІТОРИНГОМ	12
Розділ 3. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ	18
ДОДАТКИ	
Додаток 1. Національні нормативно–правові акти, що регламентують забезпечення прав осіб, зокрема дітей, яких торкається збройний конфлікт	29
Додаток 2. Рекомендації щодо заповнення звіту за результатами здійснення моніторингу	31

Список скорочень та основні поняття

ВПО	внутрішньо переміщена особа
ДМС	державна міграційна служба
КПВВ	Контрольний пункт в'їзду-виїзду в зоні проведення ООС
КМУ	Кабінет Міністрів України
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики України
МОН	Міністерство освіти і науки України
СЖО	складні життєві обставини
ССД	служба у справах дітей
ТГ	територіальна громада
ТОТ	тимчасово окупована територія України
ЦСС	центр соціальних служб
ФСР	фахівці соціальної роботи
ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій

Діти, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки – зокрема, діти, зареєстровані як внутрішньо переміщені особи; діти, які проживають у населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення.

Діти, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки (відповідно до ст.1 Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»), зокрема – діти осіб, визнаних

учасниками бойових дій відповідно до пунктів 19-21 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; діти, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи збройних конфліктів або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи збройних конфліктів, а також внаслідок захворювання, одержаного у період участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях; діти, зареєстровані як внутрішньо переміщені особи; діти, які проживають у населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення; діти, взяті на облік службами у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах.

Дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах – це дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку із, зокрема, обставинами воєнних дій чи збройних конфліктів, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини.

Дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів – дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні.

Розділ 1.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ

Моніторинговий візит є одним із інструментів здійснення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) його представниками та представниками Секретаріату Уповноваженого контролю й оцінки стану додержання прав і свобод дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування, у тому числі за місцем реєстрації проживання/перебування дитини як внутрішньо переміщеної особи, або за місцем проживання/перебування дитини в населеному пункті, на території якого здійснювалася антитерористична операція і заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, або за місцем виявлення такої дитини місцевими органами виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування..

Надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, здійснюється відповідно до Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою КМУ від 5 квітня 2017 р. № 268 із змінами, внесеними згідно з постановами КМУ від 11 квітня 2018 року № 301 та від 22 травня 2019 року № 436 (далі – Порядок).

Об'єктами моніторингового візиту, є:

- ТГ (у разі відсутності служби у справах дітей та/або ЦСС) – як орган опіки та піклування
- Служба у справах дітей;
- Центр соціальних служб;
- Інституційні заклади для дітей та заклади освіти, які розташовані у безпосередній близькості до лінії зіткнення;
- КПВВ

**✓ ОРГАН ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ,
СЛУЖБА У СПРАВАХ ДІТЕЙ**

Визначення поняття «Орган опіки та піклування» наведено в Цивільному кодексі України, Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», постанові КМУ від 24 вересня 2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (далі – Постанова № 866).

У визначенні п.3 Постанови № 866 органами опіки та піклування є районні, районні у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад (далі – органи опіки та піклування), які провадять діяльність із соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі забезпечення їх права на виховання у сім'ї, надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, із захисту особистих, майнових і житлових прав дітей, запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей.

Органи опіки та піклування провадять свою діяльність, пов'язану із захистом прав дитини, з дотриманням таких принципів:

- забезпечення найкращих інтересів дитини;
- недопущення дискримінації дітей;
- конфіденційності інформації про дитину.

Безпосереднє ведення справ і координація діяльності стосовно захисту прав дітей, зокрема дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, а також стосовно здійснення передбачених законодавством заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей покладаються на служби у справах дітей районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, сільських, селищних рад територіальних громад».

✓ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Центр соціальних служб (далі – ЦСС) є закладом, що проводить методичне забезпечення організації соціальної роботи, надання соціальних послуг, організовує навчання з питань проведення соціальної роботи, надання соціальних послуг.

Метою діяльності ЦСС є методичне забезпечення проведення у територіальних громадах соціальної роботи, надання соціальних послуг, соціальної допомоги, соціальної підтримки особам/ сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у СЖО, організація навчальних заходів з питань соціальної роботи, надання соціальних послуг.

Основними завданнями ЦСС в контексті дотримання прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, є:

- методична допомога громадам у проведенні соціальної роботи, наданні соціальних послуг;

- організація навчання із соціальної роботи;
- надання соціальних послуг.

ЦСС відповідно до визначених для нього завдань, зокрема:

- готує інформаційно-аналітичні довідки, інформує районні, районні у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських міст обласного значення, районних у містах (у разі їх утворення) рад, сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад про ситуацію щодо розвитку послуг в адміністративно-територіальних одиницях, вносить пропозиції щодо поліпшення доступності та якості соціальних послуг керівництву адміністративно-територіальних одиниць;
- забезпечує методичний та інформаційний супровід діяльності закладів, установ, організацій, що проводять соціальну роботу, надають соціальні послуги;
- збирає та узагальнює статистичні дані щодо надання соціальних послуг вразливим категоріям населення в адміністративно-територіальних одиницях;
- бере участь у визначенні потреб жителів адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах, а також у розробленні та виконанні програм надання соціальних послуг, розроблених за результатами визначення потреб жителів адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах;
- аналізує виконання місцевих програм з надання соціальних послуг, готує пропозиції щодо їх розвитку.

ВАЖЛИВО! Відповідно до п.6 Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою КМУ від 5 квітня 2017 року № 268 (далі – Порядок № 268) для надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, для дітей, які зазнали психологічного насильства, заявники подають до ССД, зокрема, висновок оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах, підготовлений ЦСС за формою, затвердженою Мінсоцполітики. До оцінювання потреб сім'ї (особи)

може бути залучений психолог/практичний психолог, психотерапевт, психіатр, що працює в іншому закладі, установі, організації. На основі висновку оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах за згодою батьків/законних представників дитина направляється до відповідного закладу/організації для реабілітації та отримання відповідних соціальних послуг.

Основними недоліками, які призводять до порушення прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів є:

- порушення органом опіки та піклування 30-денного терміну щодо прийняття рішення про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- вимога додаткових документів, які не передбачені законодавством (порушення пункту 6 Порядку № 268);
- порушення вимог ведення Журналу обліку заяв про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, форма якого затверджена наказом Міністерства соціальної політики від 20 липня 2018 року № 1044;
- несвоєчасне внесення до Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти» відомостей про дітей, які отримали статус постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- відсутність в обліково-статистичних картках дітей в Єдиній інформаційно-аналітичній системі «Діти» інформації щодо заходів соціального захисту, надання дітям соціальних послуг, у тому числі психологічних, відповідно до оцінки потреб дитини чи сім'ї;
- відсутність координації діяльності з боку ССД стосовно захисту прав та інтересів, зокрема забезпечення пільгами (безоплатне харчування в закладах освіти, забезпечення оздоровленням та відпочинком);
- відсутність інформаційної та роз'яснювальної роботи серед батьків, які є внутрішньо-переміщеними особами, щодо можливості звернення до органу опіки та піклування з метою надання їх дитині статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів та отримання передбачених законодавством пільг;

- складання ЦСС одного узагальненого висновку оцінки потреб щодо усіх дітей в родині, яким надано статус постраждалих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, що не дає можливості оцінити відповідність потреб та послуг індивідуально по кожній дитині, яка має відповідний статус;
- відсутність забезпечення пільгами дітей, які отримали статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- відсутність аналізу з боку ССД щодо співвідношення загальної кількості дітей ВПО на відповідній території до кількості дітей, що отримали статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- відсутність взаємодії ЦСС із ССД, спрямованої на вжиття заходів щодо надання дітям, які проживають на відповідній території, статусу постраждалих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів та комплексу необхідних послуг.

Розділ 2.

ПРАВА, ЩО МОЖУТЬ БУТИ ОХОПЛЕНІ МОНІТОРИНГОМ

✓ ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Основоположне право на життя закріплене статтею 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статтею 27 Конституції України, статтею 6 Закону України «Про охорону дитинства».

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Держава сприяє створенню безпечних умов для життя і здорового розвитку дитини, раціонального харчування, формування навичок здорового способу життя.

✓ ПРАВО НА ІМ'Я ТА ГРОМАДЯНСТВО

Право дитини на ім'я та громадянство закріплено у статті 7 Конвенції ООН про права дитини, статті 7 Закону України «Про охорону дитинства».

Кожна дитина з моменту народження має бути зареєстрована одразу після народження і з моменту народження має право на ім'я і набуття громадянства, а також, наскільки це можливо, право знати своїх батьків і право на їх піклування.

Місце і порядок реєстрації народження дитини визначаються сімейним законодавством, законодавством у сфері реєстрації актів цивільного стану, а підстави і порядок набуття та зміни громадянства визначаються Законом України «Про громадянство України» та іншими нормативно – правовими актами.

Місце і порядок реєстрації дитини, яка народилась на тимчасово окупованій території України (ТОТ), регламентується Законом України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України».

З процедурою отримання свідоцтва про народження дитини, яка народилась на ТОТ та іншою необхідною інформацією можна ознайомитись на сайті Департаменту державної реєстрації та нотаріату Міністерства юстиції України <http://ddr.minjust.gov.ua>

✓ ПРАВО НА ЗАХИСТ ВІД УСІХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА

Право на захист від насильства та право на гідне ставлення визначено статтею 19 Конвенції ООН про права дитини, статтями 28, 52 Конституції України, статтею 10 Закону України «Про охорону дитинства» та статтею 53 Закону України «Про освіту».

Держави – учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітницьких заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує його гідність поводженню чи покаранню.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини.

Діти мають право на захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувачам освіти.

✓ ПРАВО НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

Право на достатній життєвий рівень закріплено у статті 27 Конвенції ООН, статті 48 Конституції України та статті 8 Закону України «Про охорону дитинства» і забезпечується належними умовами для фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку дитини.

Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини.

✓ ПРАВО НА ОСВІТУ

Право на освіту визначене статтею 28 Конвенції ООН про права дитини, статтею 53 Конституції України, статтею 3 Закону України «Про освіту».

Держави – учасниці визнають право дитини на освіту і з метою поступового досягнення здійснення цього права на підставі рівних

можливостей вони, зокрема, вводять безоплатну й обов'язкову початкову освіту; сприяють розвитку різних форм середньої освіти як загальної, так і професійної, забезпечують її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безоплатної освіти та надання у разі необхідності фінансової допомоги; вживають заходів для сприяння регулярному відвідуванню шкіл і зменшенню кількості учнів, які залишили школу.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно – технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно – технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

Кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України.

В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак.

Право дитини на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видах, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти. Держава здійснює соціальний захист здобувачів освіти у випадках, визначених законодавством, а також забезпечує рівний доступ до освіти особам із соціально – вразливих верств населення.

Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та

усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти.

З правилами дистанційної освіти (для дітей, які проживають на тимчасово окупованих територіях) та переліком закладів, які здійснюють дистанційне навчання, екстернат можна ознайомитись на сайтах Міністерства освіти і науки України dostupnaosvita.com.ua та обласних департаментів освіти.

✓ ПРАВО НА ЗАХИСТ ДІТЕЙ, ЯКИХ ТОРКАЄТЬСЯ ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ, ТА ДОГЛЯД ЗА НИМИ

Право на захист дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляд за ними визначене Конвенцією ООН про права дитини (стаття 38), Факультативним протоколом до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (ратифікований Україною 23.06.2004), Законом України «Про охорону дитинства» (статті 1, 30 та 30¹), Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (статті 7, 9, частина 8, 9 статті 11), Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» (статті 1, 7).

Держава зобов'язана вживати всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними.

Участь дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, включаючи вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання дітей з метою використання у збройних конфліктах інших держав або насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, залучення та/або втягування дітей до не передбачених законами України воєнізованих чи збройних формувань, пропаганда війни забороняються.

Держава вживає всіх можливих заходів для запобігання вербуванню та використанню дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, виявлення завербованих дітей та звільнення їх від військової служби.

Держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон. У разі якщо вік особи не визначений і є підстави вважати, що ця особа є дитиною, їй надається захист, передбачений цією статтею, до встановлення віку.

Усі дії держави стосовно захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, здійснюються відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування першочергово проводять відселення дітей, які опинилися чи можуть опинитися у зоні воєнних дій чи збройних конфліктів, до безпечних районів. Відселення дітей проводиться разом з батьками, законними представниками або, за їхньою згодою, без супроводження чи з іншими особами.

Розділ 3.

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ

Моніторингові візити проводяться відповідно до плану моніторингових візитів на відповідний рік за зверненнями фізичних чи юридичних осіб, повідомлень в засобах масової інформації щодо порушення прав і свобод цільової групи.

✓ ЕТАПИ МОНІТОРИНГУ

- 1. ПІДГОТОВЧИЙ.** Полягає у вивченні нормативно-правових актів з питання моніторингу, запиту й аналізу статистичної чи іншої змістовної інформації.
 - 2. ВИЇЗНИЙ.** Передбачає відвідування об'єктів моніторингу і представників цільових груп, спостереження, бесіди, вивчення документації, фіксацію інформації.
 - 3. БЕЗВИЇЗНИЙ.** Передбачає вивчення ситуації і реального стану справ за темою моніторингу шляхом перевірки відкритих джерел інформації та/або надсилання запиту об'єкту, проведення опитування засобами дистанційного зв'язку.
 - 4. ПІДСУМКОВИЙ.** Передбачає проведення наради за результатами візиту з керівництвом адміністративно-територіальної одиниці суб'єктами моніторингу та підготовку реагування Уповноваженого.
-

Моніторинг здійснюється відповідно до Регламенту організації та проведення моніторингових візитів з питань дотримання прав дитини та сім'ї органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, затвердженому наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 15 вересня 2020 року № 123.15/20.

Перелік рекомендованих питань для вивчення охоплює більш широке коло прав дитини, ніж зазначені вище. Якщо під час моніторингу будуть виявлені порушення інших прав та інтересів дитини, вони мають бути обов'язково зафіксовані.

✓ **МОНИТОРИНГ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ ТА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я**

Військовий конфлікт на сході України несе загрозу життю та здоров'ю дітей, які проживають у населених пунктах, що розташовані у безпосередній близькості до лінії розмежування.

Під час моніторингу закладів на предмет дотримання права на життя та охорону здоров'я слід звернути увагу на наявність захисних споруд та стан їх готовності до використання.

Оцінка стану готовності захисних споруд до використання за призначенням проводиться відповідно до Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 липня 2018 року № 579 (далі – Вимоги). Ці Вимоги призначені для використання міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання – балансоутримувачами захисних споруд

Зокрема, для забезпечення готовності захисних споруд до використання за призначенням їх балансоутримувачі здійснюють оцінку

стану їх готовності, організують періодичні огляди стану захисних споруд, перевірку працездатності їх основного обладнання, планують і проводять технічне обслуговування обладнання та систем життєзабезпечення захисних споруд.

Моніторинг дотримання права на життя та охорону здоров'я дитини, яка перебуває в інституційному закладі та закладі освіти, наближеному до лінії розмежування, здійснюється шляхом відвідування бомбосховища (іншої захисної споруди або місця евакуації дітей). На початку моніторингу необхідно з'ясувати, де розташована захисна споруда і хто є відповідальною особою за її облаштування і утримання в належному стані.

Оцінка стану готовності захисних споруд (далі – оцінка стану готовності) здійснюється відповідальною особою щороку з метою виявлення недоліків у стані утримання та експлуатації захисних споруд, передбачення заходів щодо приведення захисної споруди в готовність до використання за призначенням. Крім того, оцінка стану готовності здійснюється в таких випадках:

- у разі проведення технічної інвентаризації захисної споруди як об'єкта нерухомого майна;
- у разі підготовки пропозицій щодо подальшого використання захисної споруди;
- після пожеж, аварій, катастроф та інших надзвичайних ситуацій, що могли негативно вплинути на технічний стан захисної споруди;
- у разі здійснення Державною службою надзвичайних ситуацій заходів державного нагляду (контролю) за станом готовності захисних споруд відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (далі – нагляд).

Періодичність і зміст оглядів стану захисних споруд та перевірок працездатності їх основного обладнання наведено в додатку 10 до Вимог.

За результатами оцінки стану готовності складається акт оцінки стану готовності захисної споруди цивільного захисту за формою згідно з додатком 11 до цих Вимог.

Результати оцінки стану готовності, отримані під час нагляду, ураховуються під час складення документів (актів, приписів) за його результатами.

Залучення фахівців структурних підрозділів із питань цивільного захисту міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, органів і підрозділів ДСНС до оцінки стану готовності, проведення інших обстежень захисних споруд (за винятком оцінки стану готовності під час нагляду) здійснюється за зверненням балансоутримувача.

Про проведення перевірки працездатності обладнання захисних споруд, їх оглядів та оцінки стану готовності робиться запис у журналі перевірки сховища (протирадіаційного укриття), форму якого наведено в додатку 12 до цих Вимог.

Про результати щорічних оцінок стану готовності, здійснених без залучення фахівців структурних підрозділів із питань цивільного захисту міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, органів і підрозділів ДСНС, балансоутримувачі інформують вищезазначені органи і підрозділи з наданням копій актів, складених за їх результатами.

Під час оцінки стану готовності моніториться:

- загальний стан приміщень, входів, аварійних виходів, гідроізоляції тощо;
- двері (ворота, ставні), механізми задраювання, захисні пристрої, системи вентиляції, водопостачання, каналізації, електропостачання, зв'язку, автоматики та іншого інженерного обладнання (випробуванням на працездатність);
- температура і відносна вологість повітря всередині захисної споруди;
- наявність і стан засобів пожежогасіння тощо.

За результатами оцінки стану готовності захисну споруду може бути визнано як готову, обмежено готову або неготову до використання за призначенням.

Захисна споруда вважається обмежено готовою або неготовою, якщо вона має хоча б один із недоліків, зазначених в основних недоліках в утриманні захисних споруд, що погіршують стан їх готовності, наведених у додатку 13 до цих Вимог.

У разі відсутності таких недоліків захисна споруда вважається готовою до використання за призначенням.

Основні недоліки, які призводять до порушення прав дітей:

- Неготовність захисної споруди до використання
- Відсутність у закладі плану евакуації дітей
- Відсутність навчань з евакуації дітей та персоналу у разі виникнення надзвичайної ситуації
- Відсутність у захисній споруді достатньої кількості облаштованих місць для розташування дітей та персоналу, необхідного запасу питної води

✓ МОНІТОРИНГ ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА ІМ'Я ТА ГРОМАДЯНСТВО

Моніторинг дотримання права на ім'я та громадянство здійснюється шляхом відвідування ССД, ЦСС, ТГ (у разі відсутності служби у справах дітей та/або ЦСС).

Під час моніторингу необхідно ознайомитись із Журналом реєстрації звернень громадян та Журналом особистого прийому громадян. Слід звернути увагу на наявність в даних Журналах письмових та/або усних звернень громадян щодо сприяння реєстрації народження дитини, яка народилась на ТОТ, у зв'язку з відмовою суду у прийнятті таких рішень.

У разі наявності зазначених вище звернень слід здійснити моніторинг заходів, вжитих ССД, ЦСС з метою усунення перешкод для реалізації права дитини на ім'я та громадянство.

✓ **МОНІТОРИНГ ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ВІД УСІХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА**

Моніторинг дотримання права на захист дітей, яких торкається збройний конфлікт, від усіх форм насильства здійснюється шляхом відвідування ССД, ЦСС, ТГ (у разі відсутності служби у справах дітей та/або ЦСС).

Під час моніторингу слід ознайомитись із пакетом документів на кожну дитину, яка отримала статус постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Необхідно зробити акцент на інформацію, що прописана в Акті оцінки потреб сім'ї/особи (далі – Акт) та звернути особливу увагу на додаток 1 до Акту, а саме: «Висновок оцінки потреб сім'ї» та додаток 2 до Акту «Висновок оцінки потреб особи».

В контексті ознайомлення із висновками доцільно з'ясувати відносно кожної конкретної дитини наявність/відсутність ознак СЖО, у разі їх наявності – чинників, що їх спричиняють, вплив на дитину факторів родини та середовища, тривалість існування проблем, усвідомлення родиною/дитиною наявності проблем та готовність до співпраці з надавачами послуг.

Для дітей, що зазнали фізичного, сексуального насильства, були викрадені або незаконно вивезені за межі України, залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань, незаконно утримувалися, у тому числі в полоні, отримали статус внаслідок отримання поранення, контузії, каліцтва постановка ССД на облік дітей, які опинились в СЖО, та прийняття рішення ЦСС щодо соціального супроводу родини є обов'язковими умовами.

Під час здійснення моніторингу ССД та ЦСС щодо даної категорії дітей необхідно, крім факту постановки дитини на облік СЖО та взяття фахівцями ЦСС родини під соціальний супровід, звернути увагу на

наявність/відсутність створених міждисциплінарних груп фахівців, які працюють над індивідуальним кейсом (випадком), періодичності проведення відповідних засідань, залучення до роботи профільних фахівців з метою розв'язання складних ситуацій та пошуку шляхів виходу родини/дитини з СЖО, наявності стратегії та рекомендацій щодо подальших дій, їх аналізу та, у разі необхідності, перегляду початкового рішення з метою досягнення мети.

Враховуючи, що переважна кількість дітей, яких торкнувся збройний конфлікт, отримують відповідний статус внаслідок наявності психологічного насильства, слід звернути увагу саме на наявність/відсутність у дитини наслідків такого насильства (проявів поведінкових, психо-соматичних та інших розладів). Кожна дитина, яка має ознаки СЖО, в тому числі внаслідок психологічного насильства, повинна бути поставлена на відповідний облік ССД та отримувати від фахівців ЦСС комплекс необхідних соціальних, психологічних та інших послуг.

Для з'ясування факту роботи з дитиною необхідно перевірити наявність наказу начальника ССД про постановку дитини, яка має ознаки СЖО, на відповідний облік, індивідуального плану соціального захисту дитини, яка опинилася у СЖО, відповідності запланованих заходів такого плану із наявними у дитини проблемами та потребами. Крім того, фахівцями ЦСС повинен бути забезпечений комплекс заходів із подолання дитиною/родиною СЖО. Саме співпраця ССД та ЦСС є запорукою якнайшвидшого подолання дитиною/родиною СЖО.

✓ **МОНИТОРИНГ ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ**

З метою вивчення ситуації щодо дотримання права на достатній життєвий рівень слід провести моніторинг закладів освіти, де навчаються діти з числа ВПО, в тому числі діти, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та здійснити візит до ССД або ТГ (у разі відсутності в громаді ССД).

Під час перевірки закладу освіти слід звернути увагу на дотримання його адміністрацією частини 5 статті 21 Закону України «Про загальну середню освіту», де зазначено, що діти з числа внутрішньо переміщених осіб чи діти, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, та навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, забезпечуються безкоштовним харчуванням у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

В ССД або ТГ (у разі відсутності ССД) доцільно перевірити наявність та стан виконання регіональних програм, що передбачають заходи з підтримки та надання соціального захисту та допомоги дітям/родинам з числа ВПО, зокрема дітям, які отримали статус постраждалих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

✓ **МОНИТОРИНГ ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ДІТЕЙ, ЯКИХ ТОРКАЄТЬСЯ ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ, ТА ДОГЛЯДУ ЗА НИМИ**

Моніторинг дотримання права на захист дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними здійснюється з одного боку – шляхом відвідування ССД, ЦСС, ТГ (у разі відсутності ССД та/або ЦСС), з іншого – КПВВ.

1. Моніторинг ССД, ЦСС, ТГ (у разі відсутності ССД та/або ЦСС)

Процедура моніторингу здійснюється шляхом з'ясування кількості поданих заяв щодо надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та встановлених термінів прийняття рішення органу опіки та піклування щодо надання такого статусу.

Під час моніторингу слід звернути увагу на здійснення співпраці між представниками ССД, ЦСС, ФСР інших дотичних до проблеми фахівців, структур щодо соціально-правового захисту дітей, їх взаємодії (створення міждисциплінарних груп під час роботи над індивідуальними кейсами (випадками), залучення до роботи профільних фахівців

з метою розв'язання складних ситуацій та пошуку шляхів виходу родини/дитини з СЖО тощо.

Крім того, доцільно провести аналіз виконання місцевих програм з надання соціальних послуг даній категорії дітей/сімей, наявність пропозицій з боку ЦСС щодо їх розвитку.

За наявності на відповідній території дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема тих, що виховуються в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу, які перемістились з тимчасово окупованих територій або району проведення антитерористичної операції, слід звернути увагу на наявність в місцевій ССД:

- відомостей про таку дитину у книзі обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій
- рішення про забезпечення функціонування прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу, прийнятого відповідним органом опіки та піклування за місцем фактичного проживання (відповідно до постанови КМУ від 4 червня 2015 р. № 356 «Про затвердження Порядку забезпечення діяльності прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, які перемістилися з тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі або району проведення антитерористичної операції і заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях» (далі – постанова КМУ № 356)
- контролю за умовами утримання, навчання та виховання дітей-вихованців, прийомних дітей з боку ССД за фактичним місцем проживання чи перебування прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу (у відповідності до п.14 постанови КМУ № 356 та п. 52 постанови КМУ № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (далі – постанова КМУ № 866).
- щорічного висновку про стан утримання, навчання та виховання дитини на основі інформації, що подається працівником ЦСС, який здійснює соціальне супроводження прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, вихователем дошкільного

навчального закладу або класним керівником загальноосвітнього навчального закладу, в якому навчається дитина, дільничним лікарем-педіатром, уповноваженою посадовою особою Національної поліції (відповідно до п. 16 постанови КМУ № 356 та п.53 постанови КМУ № 866).

Слід зазначити, що відповідно до п.15 постанови КМУ № 356 соціальне супроводження прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу здійснюється ЦСС за фактичним місцем проживання чи перебування прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, що передбачає надання комплексу правових, психологічних, соціально-педагогічних, соціально-економічних, соціально-медичних та інформаційних послуг, спрямованих на створення належних умов функціонування прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу.

Основні недоліки, які призводять до порушення прав дитини:

- Відсутність внесених відомостей про внутрішньо переміщених статусних дітей до книги обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій;
- Відсутність надання з боку ЦСС комплексу правових, психологічних, соціально-педагогічних, соціально-економічних, соціально-медичних та інформаційних послуг, спрямованих на створення належних умов функціонування прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу;
- Відсутність роботи ССД, ЦСС щодо взяття дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, особи з їх числа, що є ВПО і у якої відсутнє житло, що належить їй на праві власності (користування), або повернення до нього неможливе, після досягнення 16-річного віку на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і на соціальний квартирний облік (відповідно до п.64 постанови КМУ № 866);
- Недотримання органом опіки та піклування 30-денного терміну щодо прийняття рішення про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, зокрема внаслідок несвоєчасного складання ЦСС висновку оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах;
- Наявність довготривалої черги в ЦСС на проведення оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах;

- Відсутність роботи з боку ЦСС щодо соціальної підтримки дітей, яких торкається збройний конфлікт;
- Відсутність розроблених та прийнятих місцевих програм з соціальної підтримки дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними;
- Відсутність фінансування на реалізацію прийнятих програм щодо соціальної підтримки дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними;
- Відсутність достатньої кількості кадрів, що забезпечують цивільно-правовий, соціальний захист дітей на відповідній території (працівники ССД (у відповідності до ст.4 ЗУ «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»), ЦСС, ФСР).

2. Моніторинг КПВВ

З метою здійснення моніторингу дотримання права на захист дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними необхідно здійснити візити до КПВВ.

Під час візиту слід звернути увагу на наявність на території КПВВ пунктів забезпечення первинної медичної допомоги, організацію проведення безконтактного вимірювання температури осіб, що перетинають КПВВ, забезпечення безперешкодного доступу до питної води та туалетів, наявність у відповідності до «Технологічної схеми пропуску осіб та товарів через лінію розмежування» для осіб із дітьми віком до 3 років можливості позачергового перетину КПВВ.

Також варто зафіксувати про те, чи є в наявності інформація, яка стосується дітей: реєстрація народження дітей, призначення допомоги, можливість отримання освітньої послуги тощо.

Під час моніторингового візиту доцільно рекомендувати створення та облаштування на території КПВВ кімнат матері та дитини з метою забезпечення належних умов перебування матерів та їх малолітніх дітей під час перетину пунктів пропуску та звернути увагу на сертифікацію питної води.

Додаток 1.

НАЦІОНАЛЬНІ НОРМАТИВНО–ПРАВОВІ АКТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ, ЗОКРЕМА ДІТЕЙ, ЯКИХ ТОРКАЄТЬСЯ ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ

✓ ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

- Постановою Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 № 624 „Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 .09.2008 № 866”, зокрема, *введено нову підставу для набуття статусу позбавлених батьківського піклування дітьми, батьки яких не можуть виконувати свої батьківські обов’язки з причин, які неможливо з’ясувати у зв’язку з проведенням антитерористичної операції або тимчасовою окупацією.*
- Постановою Кабінету Міністрів України від 04.06.2015 № 356 «Про затвердження Порядку забезпечення діяльності прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, які перемістилися з тимчасово окупованої території або району проведення антитерористичної операції» *гарантовано даним категоріям сімей отримання державної соціальної допомоги.*
- Постановою Кабінету Міністрів України від 08.09.2015 № 688 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1751 і від 22 лютого 2006 р. № 189» *спрощено порядок призначення державної допомоги на дітей, які перебувають під опікою, піклуванням, а саме передбачено виплату такої допомоги без довідки про аліменти.*

- Постановою Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 № 752 «Про внесення змін до Положення про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» *забезпечено права сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, на отримання субсидії.*
- Постановою Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 № 352 внесено зміни до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України, району проведення антитерористичної операції чи населеного пункту, розташованого на лінії зіткнення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509. *В нормах постанови, зокрема, передбачено, що довідку отримує кожна дитина, в тому числі та, що прибула без супроводження батьків, законного представника, а також дитина, яка народилася у внутрішньо переміщеної особи.*
- Постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 № 1014 «Про внесення зміни до Порядку надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» *врегульовано процедуру звернення за отриманням щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, деякими категоріями внутрішньо переміщених дітей.*

Додаток 2.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАПОВНЕННЯ ЗВІТУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ

Наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 15.09.2020 № 123.15/20 затверджено Регламент організації та проведення моніторингових візитів/безвізних перевірок з питань дотримання прав дитини та сім'ї органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності.

ЗВІТ **за результатами моніторингового візиту**

до _____

(повна назва органу/установи, моніторинг якої здійснювався)

Склад моніторингової групи:

1. ПІБ, посада
2. ПІБ, громадського монітора, експерта

Керівництво органу/установи

1. ПІБ, посада

Відповідно до вимог статті 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини працівниками Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини спільно з представниками громадськості _____ року здійснено моніторинговий

візит до _____,
що розташована(ий) за адресою: _____.

Попередній моніторинговий візит здійснювався _____.
За його результатами було надано такі рекомендації:

1. _____
2. _____
3. _____

Аналіз виконання наданих рекомендацій за результатами моніторингового візиту наводиться нижче.

Під час візиту моніторинговою групою було зазначено про такі позитивні зрушення у діяльності органу/установи (за наявності):

Кількість осіб (дітей), з якими проведено анонімні інтерв'ю під час візиту _____.

Під час моніторингового візиту було виявлено такі порушення прав та інтересів дітей:

1. Право на життя і охорону здоров'я (стаття 6 Конвенції ООН про права дитини, стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 27 Конституції України, стаття 6 Закону України «Про охорону дитинства»). Зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.

2. Право на ім'я та громадянство (стаття 7 Конвенції ООН про права дитини, стаття 7 Закону України «Про охорону дитинства»). Зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.
3. Право на виховання батьками та контакт із ними (стаття 9 Конвенції ООН про права дитини, статті 5, 141, 152, 153 Сімейного кодексу України, стаття 11 Закону України «Про охорону дитинства»). Зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.
4. Право на вільне висловлення поглядів та отримання інформації (статті 12, 13 Конвенції ООН про права дитини, стаття 34 Конституції України, стаття 9 Закону України «Про охорону дитинства»). Зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.
5. Право на свободу думки, совісті та релігії (стаття 14 Конвенції ООН про права дитини, статті 34, 35 Конституції України, стаття 9 Закону України «Про охорону дитинства»). Зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.
6. Право на захист від насильства та право на гідне ставлення (стаття 19 Конвенції ООН про права дитини, статті 28, 52 Конституції України, стаття 10 Закону України «Про охорону дитинства», стаття 53 Закону України «Про освіту»). Зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.
7. Право на достатній життєвий рівень (стаття 27 Конвенції ООН про права дитини, стаття 48 Конституції України, стаття 8 Закону України «Про охорону дитинства»). Зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.
8. Право на освіту (стаття 28 Конвенції ООН про права дитини, стаття 53 Конституції України, стаття 3 Закону України «Про освіту»). Зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.

9. Право на відпочинок і дозвілля, участь у культурному житті (стаття 31 Конвенції ООН про права дитини, стаття 54 Конституції України, стаття 20 Закону України «Про охорону дитинства»). Зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.
10. Інші права (інтереси) дитини.

Рекомендації та результати моніторингового візиту:

1. Керівнику об'єкта моніторингу.
2. Керівнику органу виконавчої влади або місцевого самоврядування, якому підпорядкований об'єкт моніторингу, іншим органам залежно від компетенції.

Підписи членів моніторингової групи

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ МОНИТОРИНГУ ДОДЕРЖАННЯ
ПРАВ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК
ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Уповноважений
Верховної Ради України
з прав людини